

Michał Mijalski

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Polityczna rola sportu w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1970-1980”

Współczesny sport ugruntowany jest w zasadach nowożytnego olimpizmu, gdzie jednym z kluczowych założeń jest jego apolityczność. Jednak ze względu na dysponowanie znaczącym potencjałem oddziaływania społecznego, już na wczesnym etapie swego rozwoju, sport wytworzył gęstą sieć powiązań ze światem polityki.

Po zakończeniu II wojny światowej atmosfera polityczna na świecie wpłynęła także na sytuację sportu, sprawiając, że rozwijał się on według dwóch sprzecznych doktryn – radzieckiej (ZSRR i kraje satelickie) oraz tej obowiązującej w państwach zachodnich, nazywanych w PRL kapitalistycznymi. Dołączenie ZSRR do rywalizacji sportowej na arenie międzynarodowej, zwłaszcza podczas igrzysk olimpijskich, zasadniczo zmieniło układ sił, ale też wpływów w światowym sporcie. W państwach Europy Środkowo-Wschodniej, po II wojnie światowej i narzuceniu im komunizmu przez ZSRR, doszło do recepcji wzorów radzieckich także w zakresie rozwoju kultury fizycznej, gdyż uznano ją za skuteczne narzędzie walki ideologiczno-propagandowej.

Zasadnicze rozważania w niniejszej dysertacji skupiają się na wydarzeniach, które miały miejsce w okresie rządów w PRL Edwarda Gierka, czyli pomiędzy grudniem 1970 r. a wrześniem 1980 r. Dziesięciolecie to przeszło do historii Polski pod potocznym określeniem „dekada Gierka” i kojarzone jest z dynamicznym rozwojem kraju, otwarciem na Zachód oraz tzw. „propagandą sukcesu”. To również czas znaczących sukcesów polskich sportowców na arenie międzynarodowej, zarówno w dyscyplinach indywidualnych, jak i drużynowych. Autor za celowe uznał też ukazanie procesu odbudowy polskiego sportu po II wojnie światowej oraz zobrazowanie mechanizmu coraz silniejszego upolitycznienia tej dziedziny życia przez władze Polski Ludowej, co stanowi wprowadzenie do zasadniczych rozważań podjętych w dysertacji.

Celem pracy jest próba analizy procesu - i charakterystyki jego faz - upolitycznienia polskiego sportu w PRL w latach 1970-1980 i wykorzystywania sportu jako narzędzia polityki wewnętrznej i zewnętrznej, wskazanie mechanizmów politycznej kontroli i nadzoru procesu selekcji i szkolenia sportowców przygotowujących się do startów w międzynarodowych zawodach – w szczególności w igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata i mistrzostwach Europy. Autor przedstawił też sposób zabezpieczenia wybranych imprez sportowych w latach 1970-1980 przez polskie służby.

Postawiona została następująca główna hipoteza badawcza: w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1970-1980 polityczna rola sportu była związana z dążeniem władz komunistycznych do umocnienia swojej legitymizacji oraz kontrolowania i kształtowania opinii publicznej poprzez zarządzanie, polityczną kontrolę i nadzór sportu. Zaangażowanie polityki w tę dziedzinę życia miało na celu nie tylko umocnienie prestiżu państwa na arenie międzynarodowej, ale także kontrolowanie tożsamości narodowej oraz formowanie jednolitego społeczeństwa zgodnego z założeniami ideologii socjalistycznej. Hipoteza ta została zweryfikowana pozytywnie.

Podczas pisania niniejszej pracy w głównej mierze korzystano z materiałów archiwalnych zgromadzonych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (zespoły akt: Głównego Komitetu Kultury Fizycznej, Głównego Urzędu Kultury Fizycznej, Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przynależności Wojskowej, Polskiej Federacji Sportu) i Instytucie Pamięci Narodowej (zespół akt Biura Udostępniania oraz oddziały IPN w Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie i Wrocławiu). Autor przeprowadził też wywiady z uczestnikami opisywanych wydarzeń. Ważnymi źródłami podczas prac nad dysertacją były też pisma sportowe i prasa z badanego okresu.

Wskazanie roli sportu w PRL pozwoli lepiej zrozumieć kompleksową strukturę tego okresu oraz wpływ jaki miała ona na społeczeństwo. Sport był narzędziem w rękach władzy ludowej, służącym do propagowania ideologii i wzmacniania wizerunku państwa. Jednoczył społeczeństwo we wspólnym kibicowaniu biało-czerwonym oraz w świętowaniu ich sukcesów. Jednakże sport stanowił również przestrzeń oporu i manifestacji wolności jednostki wobec restrykcyjnego reżimu oraz wyrażenia nieposłuszeństwa obywateli PRL wobec zwierzchnictwa ZSRR. Analiza politycznej roli sportu w okresie PRL może mieć istotne znaczenie dla zrozumienia obecnego dyskursu publicznego na temat relacji między sportem a polityką oraz dla kształtowania polityki sportowej współczesnych państw. Badanie tego zagadnienia pozwala też na lepsze poznanie złożonej relacji między sportem a polityką oraz ich wzajemnych oddziaływań na płaszczyznach historycznej i społecznej.